

AUANTPROJÈCTE DE LEI DER ARANÉS

Preambul

Era identitat lingüistica d'Aran

Era lengua occitana, nomenada aranés en Aran, definís un element fonamentau dera identitat pròpria d'Aran, defenuda pes aranesi ath long des sègles e qu'aué arreconeish e empare er article 11 der Estatut d'autonomia de Catalonha deth 2006.

Istoricaments, des dera union voluntària d'Aran ara Corona catalanoaragonesa peth Tractat d'Emparança de 1175, es institucions politiques deth Principat de Catalonha an arreconeishut e respectat era identitat culturau e lingüistica d'Aran. Aguesta identitat se podec desenvolopar en marc d'un regim politic administratiu especiau dera Val d'Aran, enquia qu'aguest siguec suprimit er an 1834, damb era imposicion ad aguest territori deth regim administratiu generau der Estat espanyol e deth castelhan coma soleta lengua oficial. Eth restabliment der autogovern de Catalonha er an 1979, en context d'un regim democratic, permetec establir un regim d'emparament der aranés, coma part constitutiva dera pluralitat lingüistica de Catalonha e ligam privilegiat d'aguesta damb es terres de parla occitana.

Era lengua occitana includís diuèrses varietats lingüistiques ath long de tot eth sòn territori repartit en tres estats. Actuaument era lengua occitana non dispause d'autoritat lingüistica unica entà tot eth territori de parla occitana. Totun, en Aran era autoritat lingüistica der aranés l'assomís er Institut d'Estudis Aranesi des deth 29 d'abriu de 2008 per acòrd deth Plen deth Conselh Generau d'Aran.

Damb aguesta Lei, eth Parlament de Catalonha hè un pas tà deuant ena reconeishença e er emparament der aranés en Catalonha. Eth sentit d'aguesta intervencion legislatiu ei coerenta damb es valors e objectius de defensa dera pluralitat de lengües qu'an inspirat era politica lingüistica catalana. Ath madeish temps, mejançant era promocion d'aguesti madeishi valors e objectius en encastre espanyol e europèu, eth Parlament vò contribuir ara sauvagarda e difusion der auviatge lingüistic occitan compartit damb auti territoris.

Marc juridic e evolucion legau prealable

En marc dera Constitucion espanyola de 1978, er article 3.4 der Estatut d'autonomia de 1979 establec que: "Era parla aranesa serà objècte d'ensenhamant e d'especiau

respècte e proteccion.” Eth desplegament legislatiu posterior d'aguest precèpte estatutari permetec configurar un estatut juridic progressivaments reforçat der aranés. En un prumèr moment, era Lei 7/1983, de 15 d'abriu, de normalizacion lingüistica, declarèc er aranés lengua pròpria d'Aran e proclamèc certi drets lingüistics des aranesi, amassa damb eth mandat adreçat as poders publics de garantir-ne er usatge e er ensenhament. Mès tà deuant, era Lei 16/1990, de 13 de junhsèga, deth regim especiau dera Val d'Aran, declarèc era oficialitat territorializada der aranés, e melhorèc es garantides d'usatge e ensenhament, ath delà d'includir un manament generau de possar-ne era normalizacion en Aran. Posterioraments, era Lei 1/1998, de 7 de gèr, de politica lingüistica, determinèc era sua aplicacion supletòria ar aranés e includic disposicions específiques relatives ara toponimia, era antropònima e es mejans de comunicacion. Era regulacion der aranés includís tanben d'autes disposicions sectoriaus, de reng legau e infralegau, qu'an tendit a comparar eth tractament der aranés e eth catalan.

Era aprobacion der Estatut d'autonomia de Catalonha deth 2006 supause un cambiament fonamentau respècte dera situacion precedenta en declarar en article 6.5 era oficialitat dera lengua occitana, nomenada aranés en Aran, en Catalonha. Atau, er estatut juridic der aranés s'enquadre dirèctaments en article 3.2 dera Constitucion, quan determine que “es autes lengües espanhòles seràn tanben oficiaus enes respectives comunitats autònòmes”. Era atribucion d'un estatus d'oficialitat ad aguesta lengua ei era expression mès nauta de reconeishençà per part des ciutadans de Catalonha e des sues institucions, qu'a trauès der Estatut s'intègre en ordenament juridic estatau. Era oficialitat der aranés s'esten ath delà en tota Catalonha, que devén atau er unic territòri laguens der Estat qu'arreconeish tres lengües oficiaus: eth catalan, eth castelhan e eth aranés. Er Estatut precíse bères ues des conseqüéncies juridiques dera oficialitat der aranés, especificaument en çò que tanh as drets lingüistics des ciutadans. Er article 36 específicament concretaments es drets des ciutadans d'Aran respècte der aranés. Er Estatut dispause era aplicacion ad aguesta lengua des principis d'emparament e foment der usatge, era difusion e era coneishençà e atribuís ara Generalitat e tanben ath Conselh Generau d'Aran era competéncia sus era normalizacion lingüistica der aranés.

Fin finau, eth regim en vigor dera oficialitat dera lengua occitana a implicacions importants en relacion damb era aplicacion dera Carta europea des lengües regionaus o minoritàries. Atenguda era formula de ratificacion d'aguest tractat internacionau emplegada per Estat espanhòl er an 2001, que remet as lengües que son declarades oficiaus pes estatuts d'autonomia, eth nivèu d'emparament der aranés s'a incrementat substancialment coma conseqüéncia der Estatut d'autonomia deth 2006.

Justificacion e objectius d'aguesta Lei

Es cambiaments mencionadi en marc juridic relatiu ar aranés hèn de besonh ua naua regulacion legau. En prumèr lòc, entà adaptar eth regim juridic der aranés ath nau Estatut d'autonomia, que formule diuèrsi manaments explicits ath legislador en aguest sentit e ena disposicion addicionau cincau fixe un termini de quate ans entà adaptar eth regim especiau d'Aran a çò que establís era norma estatutària. En dusau lòc, entà complir es compromisi estabolidi pera Carta europea des lengües regionaus o minoritàries. E, finalament, aguesta intervencion legislatiu a de permetre actualizar e dar ua major unitat e coeréncia ath regim juridic der aranés, qu'aué ei regulat per normes dispàrses e fragmentàries, que projècten cèrta ambigüitat sus era identitat dera lengua e eth sòn estatus.

Era presenta Lei a per objectius generaus arreconéisher, protegir e promòir er aranés en toti es encastres e sectors. D'accòrd damb era tradicion dera politica lingüistica en Catalonha, aguesta reconeishençà comprén era volentat de collaborar en emparament dera unitat dera lengua occitana. Actuauments era norma de referéncia mès difonuda, e que manten es madeishi critèris des *Normes Ortografiques der Aranés* aprovades pera Generalitat de Catalonha er an 1983, ei era definida per Loís Alibèrt ena *Gramatica Occitana* publicada en Catalonha eth 1935 e reeditada per *Institut d'Estudis Catalans* er an 2000. A compdar der impuls des relacions damb auti territòris de parla occitana, era Lei pòt contribuir a favorir eth desenvolopament des accions relatives ara regulacion e establiment des directritzdes der occitan. Atau madeish, eth Conselh Generau d'Aran a de poder promòir er studi e definir encastres d'usatge der aranés.

Per çò que hèr ath nivèu d'emparament, eth critèri inspirador dera Lei ei era estenuda ath regim juridic der aranés, coma lengua pròpria d'Aran e oficiau en Catalonha, deth contengut pròpri d'aguesti principis en ordenament lingüistic catalan. Atau donques, s'adòpte ua perspectiva generosa en desenvolopament des mandats estatutaris, qu'abiliten eth legislador entà determinar era dimension, es usatges e es efèctes juridics dera oficialitat der aranés e enquadrar eth procès de normalizacion lingüistica. Tot e atau, era realitat sociau e demografica der aranés impose cèrti condicionaments qu'era regulacion legau reflectís mejançant es modulacions correspondentes. Atau, era concentracion des parlants d'aranés ena Val d'Aran, amassa damb eth caractèr de lengua pròpria, justifique er establiment d'un emparament mès intens en aguest territori qu'ena rèsta de Catalonha. Es tèrmes mès generaus, era dignitat e er estatus qu'aguesta Lei arreconeish ara lengua occitana hè que sigue un referent der emparament dera diuersitat lingüistica europea en relacion damb er airau lingüistic der occitan.

Eth possament deth prètzhet de promocion e foment der aranés ei eth darrèr e un des principaus objectius dera Lei. Ath respècte, se dòte d'ua ampla cobertura legau as mesures de foment e difusion der aranés en toti es encastres e sectors. Entre d'auti aspèctes, era naua regulacion preve es mejans de besonh entà gerir er impacte lingüistic de fenomèns sociaus naui coma er increment dera immigracion o entà possar era preséncia der aranés enes mejans de comunicacion e informacion. D'acòrd damb ciò qu'establís era Carta europea des lengües regionaus o minoritàries, era Lei facilite tanben era collaboracion damb era rèsta d'Occitània, que se pòt concretar ena adopcion de mesures de promocion dera lengua.

Contengut e estructura d'aguesta Lei

Aguesta Lei desplegue eth principi de lengua pròpria, aplicat ar aranés en Aran, qu'oblige as poders publics e as institucions a protegir-la, a emplegar-la de manera generau e a promòir er usatge public a toti es nivèus. Eth concèpte de lengua oficiau, en relacion damb er aranés, garantís ua sèria de drets lingüistics generaus deuant totes es administracions en territori d'Aran, e dera Generalitat en tota Catalonha. Es principis anteriors se complèten damb era afirmacion dera volontat de potenciar era unitat dera lengua occitana, en un marc de relacion damb era rèsta de territoris e grops de parla occitana. En tot tier en compde aguesti principis, era Lei regule er usatge oficiau der aranés, e establís mesures d'emparament e promocion deth sòn usatge entà artenher-ne era normalizacion e mesures de foment entà garantir-ne era preséncia en toti es encastres .

En encastre institucionau, aguesta Lei establís qu'es administracions e es institucions araneses an d' emplegar de manera generau er aranés e qu'es servicis e es organismes que depenen dera Generalitat en Aran an d'emplegar-la normauaments enes sues relacions administratives e ena difosion d'informacion ara ciutadania, sense perjudici deth dret des ciutadans e ciutadanes a escuélher ua auta lengua oficiau. Dehòra d'Aran, arreconeish eth dret des ciutadans a emplegar e èster atengudi en aranés enes relacions escrites damb era Administracion dera Generalitat de Catalonha, e tanben a emplegar e a èster respongudi orauments enes servicis unificats d'informacion, qu'era Generalitat a de garantir mejançant era adopcion des mesures apertientes. Atau madeish, proclame era plea validesa de tota era documentacion publica e privada redigida en aranés, sens perjudici des drets des ciutadans ena relacion damb es autes lengües oficiaus, e preve era realization d'eventuaus convènis damb es organismes estataus entà normalizar er usatge dera lengua.

Per çò que hè era onomastica, s'arrecuelh era exclusivitat dera denominacion aranesa des toponims e eth dret des personnes a regularizar es nòms e cognòms d'acòrd damb era grafia occitana.

En çò que tanh ar ensenhament, era Lei regule er usatge der aranés coma veïcul d'expression normau des activitats d'ensenhament e administratives des centres docents d'Aran. Tanben auance ena extension dera coneishença der aranés, e dera unitat damb era lengua occitana per tot Catalonha, mejançant era inclusion enes curriculums der ensenhament non universitari de contenguts restacadi damb era realitat lingüistica d'Aran e era sua connexion damb era lengua e era cultura occitana e er establiment d'ua aufèrta optativa e generau, enes diferentes modalitats d'ensenhament, d'aprenedissatge dera lengua. S'explicite era competéncia dera Generalitat e deth Conselh Generau d'Aran entà establir es titols e certificats qu'acrediten era coneishença der aranés.

En encastre des mejans de comunicacion, e en marc des compéténcias dera Generalitat, era Lei regule es principis rectors der emplec der aranés en encastre dera comunicacion audiovisuau, entà garantir era preséncia dera lengua pròpria en espaci radiofonic e televisiu, e establís mesures de foment dera premsa escrita e der usatge enes hilats telematics d'informacion e comunicacion. Tanben s'arrecuelhen es compromisi derivadi dera Carta europèa des lengües regionaus o minoritàries, en tot preveir era collaboracion de besonh damb d'autes entitats entara sua artenhuda.

Per çò que hè as mesures de foment e emparament, era Lei arreconeish es responsabilitats compartides deth Govèrn dera Generalitat e deth Conselh Generau d'Aran e formule un mandat generau de possar era normalization der aranés. Se regulen mesures específiques de foment der usatge dera lengua enes activitats e equipaments culturaus e enes activitats sociaus e économiques en Aran, d'acòrd damb es compromisi estabolidi pera Carta europèa des lengües regionaus o minoritàries. Fin finau, ena ordenacion dera collaboracion damb d'auti territoris de parla occitana s'establissem es mecanismes avienti entà promòir e facilitar era connexion damb era rèsta der airau lingüistic e era projeccion exteriora dera lengua.

Era Lei compde damb 25 articles, 6 disposicions addicionaus, 1 de derogatòria e 2 de finaus. Eth articulat se distribusí en set capitols, que regulen es principis generaus (capitol prumèr), er usatge institucionau (capitol dusau), era onomastica (capitol tresau), er ensenhament (capitol quatau), es titols e certificats (capitol cincau), es mejans de radiodifusion e television (capitol siesau) e eth foment e difusion dera lengua (capitol setau). Aguesta estructura seguís basicaments era adoptada pes leis lingüistiques catalanes precedentes, sens perjudici des

modulacions ajustades ara situacion sociolingüistica der occitan en Catalonha e deth respècte der encastre d'autonomia deth Conselh Generau d'Aran entà regular e fomentar er usatge dera lengua pròpria.

Capitol I: Principis generaus

Article 1. Er objècte d'aguesta Lei

1.- Er objècte d'aguesta Lei ei er emparament der aranés en toti es encastres e sectors, eth foment deth sòn emplec, difusion e coneishença, e era regulacion deth sòn emplec oficiau.

2.- Es objectius principaus d'aguesta Lei son:

- a) Arreconéisher, emparar e promòir er aranés
- b) Regular er emplec oficiau der aranés en Catalonha.
- c) Fomentar er emplec normau der aranés en Aran.
- d) Determinar e hèr efectius es drets e déuers lingüistics en relacion damb er aranés
- e) Fomentar er emplec der aranés enes administracions, er ensenhamant, es mejans de comunicacion e es activitats culturaus, sociaus e publiques, e era sua normalizacion en Aran en aguesti encastres.
- f) Assegurar era extension deth coneishement der aranés entre es ciutadans e ciutadanes d'Aran, e fomentar eth sòn coneishement en Catalonha.
- g) Facilitar e promòir eth manteniment e desenvolopament de relacions damb es autes comunitats e es auti territoris de lengua occitana.
- h) Establir es mecanismes entath finançament dera politica lingüistica per rapòrt ar aranés.

Article 2 Lengua pròpria e lengües oficiaus

1. Er aranés, nòm qu'arrecep en Aran era lengua occitana, ei era lengua pròpria d'aguest territori.

2. Es ciutadans de Catalunya e es sues institucions politiques arreconeishen, emparen e respècten era lengua que singularize eth pòble aranés, e arreconeishen Aran coma ua realitat dotada d'identitat cultura, istorica, geografica e lingüistica.
3. Er aranés, coma lengua pròpria, ei:
 - a) Era lengua d'usatge preferent de totes es institucions d'Aran, e en especiau deth Conselh Generau d'Aran, dera Administracion locau e des entitats que ne depenen, des mejans de comunicacion publics, der ensenhamant e dera toponimia.
 - b) Era lengua normauments emplegada pera Generalitat de Catalunya enes sues relacions damb Aran, ena forma en qu'aguesta madeisha lei determine.
4. Er aranés, coma lengua oficial en Catalunya, pòt èsser emplegat pes persones fisiques o juridiques en activitats publiques e privades sense discriminacion. Es actes juridics hèts en aranés an, per çò que hè ara lengua, plea validesa e eficacitat, sens perjudici des drets arreconeishudi as ciutadans e ciutadanes en relacion damb es autes lengües officiaus.

Article 3. Drets lingüistics

1. D'acòrd damb er Estatut d'autonomia, es drets lingüistics en relacion damb er aranés, se concrèten enes següents:
 - a) Conéisher-lo, enes tèrmes qu'aguesta Lei establís.
 - b) Exprimí-s'i oraument e per escrit, enes relacions e es actes publics e privadi, d'acòrd damb era norma en vigor.
 - c) Emplegar-lo enes sues relacions damb es institucions e administracions publiques en Aran, e damb es institucions dera Generalitat as que hè referéncia er article 2.2 der Estatut d'Autonomia per tota Catalunya, e a estar-i atengudes, enes tèrmes qu'aguesta Lei establís.
 - d) Non èster discriminadi per arrasons lingüistiques
2. D'acòrd damb er article 36.3 der Estatut d'autonomia, en Aran totes es personnes an tanben es auti drets que s'arreconeishen en aguesta Lei.

Article 4. Era unitat dera lengua occitana

1. Es poders publics, enes sues accions de promocion e de foment der usatge der aranés, auràn tostemp en compde era unitat lingüistica damb er occitan e ne haràn difusion.
2. Era lengua occitana ei un patrimòni que Catalonha, e especialament Aran, compartissen damb auti territòris europès. Era Generalitat e eth Conselh Generau an de collaborar damb es organismes d'auti territòris de lengua occitana ena protecccion dera unitat der occitan.
3. En Catalonha, er Institut d'Estudis Aranesi, o era institucion designada peth Conselh Generau qu'assumisque era autoritat lingüistica en relacion damb er aranés, fixe es convencionalismes d'usatge e aconselhe es institucions publiques en relacion damb er usatge corriècte der aranés.
4. Es usatges lingüistics de totes es administracions publiques, e des entitats autònòmes, es empreses e es autes entitats e institucions que ne depenen, atau coma des centres d'ensenhamant publics e privadi e des mejans de comunicacion de titolaritat publica respectaràn es critèris establidi pera institucion prevista en apartat anterior. Eth Conselh Generau d'Aran e era Generalitat de Catalonha establiràn es sistèmes de collaboracion e d'assessorament de besonh entà garantir aguesti usatges lingüistics.

Capitol II: Er usatge institucionau

Article 5. Institucions e administracions publiques en Aran

1. Eth Conselh Generau d'Aran, es administracions locaus araneses e es entitats publiques e privades que ne depenen, an d'emplegar normaumentos er aranés enes sues accions intèrnes e enes relacions entre eres. Tanben les an d'emplegar normaumentos enes relacions damb quinsevolh des autes administracions publiques plaçades en territori dera Val d'Aran. Correspon ath Conselh Generau e as corporacions locaus regular er usatge der aranés en encastre des compéténcies respectives.
2. Enes procediments administratius tramitadi peth Conselh Generau d'Aran, es administracions locaus araneses e es entitats publiques que ne depenen, an d'emplegar normaumentos er aranés, ena forma qu'aguestes determinen, sens

perjudici deth dret des ciutadans e ciutadanes a presentar documents e a arrecéber notificacions en ua auta lengua oficiau en Catalonha. Tanben s'an de hèr en aranés es comunicacions e notificacions adreçades a personnes fisiques e juridiques damb domicili en Aran sens perjudici deth dret des ciutadans e ciutadanes a arreceber-les, s'ac demanen, en ua auta lengua oficiau en Catalonha.

3. Es disposicions, resolucions e acòrds deth Conselh Generau e des entitats locaus d'Aran se publiquen en aranés, sense perjudici deth qu'establís era legislacion respècte dera publicacion enes autes lengües oficiaus.

4. Era Generalitat de Catalonha en Aran a d'emplegar normaument er aranés enes relacions des sòns òrgans e entitats damb era ciutadania. Entà garantir eth dret des personnes d'emplegar e d'èster atengudes, orauments e per escrit, en aranés, era Generalitat a de disposar des mejans personaus e materiaus de besonh. Enes impresi, formularis e tèxtes administratius d'usatge freqüent ar accés deth public en Aran, era Generalitat, sens perjudici de çò qu' establís era legislacion respècte des autes lengües oficiaus, emplegarà er aranés e li darà ua posicion preferenta.

5. Enes procèssi de seleccion des fòcionaris e personau laborau deth Conselh Generau, des entitats locaus d'Aran e des organismes que ne depenen ei de besonh acreditar era coneishença der aranés, en grad adequat as fòcions pròpries des places correspondentes, d'acòrd damb era norma en vigor.

6. Es convocatòries dera Administracion dera Generalitat e des entitats locaus dehòra d'Aran que preveiguen era provision de places destinades a Aran an de preveir coma requisit era coneishença der aranés enes casi en qué sigue procedent entà hèr efectiu çò que dispòse er apartat quatau. Ena rèsta de places destinades en Aran, era coneishença der aranés s'avalore coma un merit ena provision.

Article 6. Institucions e Administracions publiques en Catalonha dehòra d'Aran

1. Son valides es accions administratives des institucions e organs dera Generalitat, des entitats locaus de Catalonha e des organs e entitats dera Administracion der Estat, tant es orauns coma es escrites, hètes en Catalonha en aranés, sens perjudici des drets arreconeishudi as ciutadans e ciutadanes en relacion damb es autes lengües oficiaus..

2. Enes relacions escrites damb era Administracion dera Generalitat e es organismes e empreses que ne depenen per tota Catalonha, totes es personnes an dret d'emplegar er aranés, e non se les pòt exigir cap sorta de traducció. Tanben

poderàn adreçar-se orauments en aranés, en servici unificat d'informacion e consulta ciutadana dera Generalitat.

3. Era Generalitat, en collaboracion damb eth Conselh Generau, aufrirà supòrt tecnic e informacion as Ajuntaments que volguen includir er aranés enes sues politiques lingüistiques.

4. Es institucions dera Generalitat de Catalonha e es entitats locaus qu'exercissen competéncies en territori d'Aran an de méter a disposicion deth public en lengua occitana es impressi, formularis e tèxtes administratius d'usatge frequent. Enes relacions damb aguestes institucions e entitats, es personnes an tanben eth dret a arrecéber es notificacions e comunicacions escrites en occitan, sens perjudici dera oficialitat deth catalan e eth castelhan.

5. Es institucions dera Generalitat de Catalonha as quaus hè referéncia ar article 2.2 der Estatut d'autonomia e es entitats locaus qu'exercissen competéncies en territori d'Aran an d'emplegar preferentaments er aranés enes sues relacions institucionaus en Aran. Tanben pòden emplegar-la era rèsta d'entitats locaus enes sues relacions damb es institucions araneses.

6. En procès de seleccion entà accedir as places de personau dera Administracion dera Generalitat e des entitats locaus de Catalonha en coneishement der aranés pòt èster avalorat coma un merit, enes tèrmes que se determinen reglamentàriament. Era coneishença orau e escrita der aranés pòt èster tanben un requisit entara provision de lòcs de travalh dera Administracion dera Generalitat, dehòra d'Aran, quan d'acòrd damb era Relacion de Lòcs de Travalh les corresponguen foncions qu'ac justifiquen, especiaument es relacionades damb era atencion oral e escrita ara ciutadania, er ensenhament, es relacions institucionaus, es d'assessorament lingüistic o es de projeccion exterior e foment deth sòn usatge.

7. Era Generalitat, per miei dera estructura de formacion de funcionaris, fomentarà er aprendissatge der aranés entre es funcionaris publics, especiaument d'aqueri que siguen es lòcs d'atencion ath public.

Article 7. Publicacions oficiaus

1. Es leis deth Parlament de Catalonha an d'èster publicades tanben en aranés. Era version aranesa a tanben caractèr oficiau.

2. Es disposicions, resolucions e acòrds dera rèsta d'institucions e entitats que conformen era Generalitat e eth sòn sistèma institucionau an d'èster publicades tanben en aranés quan afècten especificaments a Aran.

Article 8. Documents publics e privadi

1. Son valids es documents publics autrejadi en aranés.

2. Es documents publics s'an de redactar en aranés s'ac sollicite er autrejant, o, se n'i a mès d'un, ena lengua oficial qu'acòrden. Se non i a acòrd per çò que hèr ara lengua, era escritura o eth document s'an de redactar en aranés e era auta lengua oficial escuelhuda. En Aran, es fedataris publics an de liurar en aranés, as persones interessades qu'ac solliciten, es còpies e es testimoniances des documents publics.

3. Es burèus des fedataris publics d'Aran an d'èster en condicions d'atier as ciutadans e ciutadanes en aranés e an de compdar damp personau que n'age ua coneishença adequada e sufisenta entà exercir es foncions pròpies deth sòn lòc de travalh. Ena provision des notaries en Aran, era coneishença der aranés pòt èster avalorat coma un merit, ena forma qu'establissem es leis.

4. Es documents privadi de quinsevolh naturalesa redactats en aranés son valids e non requerissen cap traduccio entà exigir-ne judiciaument o extrajudiciaument eth compliment en encastre territoriau de Catalonha.

Article 9. Administracion de justícia

1. Son valides es accions judiciaus, tant es oraus coma es escrites, hètes en Aran en aranés, sense besonh de traduccio.

2. Era coneishença der aranés pòt èster avalorat coma un merit, ena forma qu'establisquen es leis, entara provision de places deth personau judicau e deth personau ath servici dera Administracion de justícia en Aran.

Article 10. Registres publics

1. Son valids es assentaments registraus hèti en aranés.

2. Enes registres publics d'Aran, lheuat des qu'an sonque caractèr administratiu, es registres s'an de realizar en aranés s'eth document ei redactat o era manifestacion se hè en aguesta lengua. S'eth document ei bilingüe, s'a de hèr ena lengua indicada per qui lo presente en registre.
3. Es oficines des registres d'Aran an d'èster en condicions d'atier es personnes que s'exprimissen en aranés. Es registradors an de liurar es certificacions en aranés s'aguesta ei era lengua emplegada ena peticion. As burèus des registres d'Aran, cau méter a disposicion deth public es formularis e es auti impresi en aranés.

Capitol III: Onomastica

Article 11. Toponimia

1. Es toponims d'Aran an coma soleta forma oficiala era aranesa.
2. Eth Conselh Generau ei membre nat des organismes competents ena matèria de toponimia en Catalonha.
3. Era determinacion dera denominacion des municipis aranesi se regís pera legislacion de regim locau, qu'a de preveir era participacion deth Conselh Generau enes procediments corresponents.
4. Era determinacion deth nòm des vies urbanes e des nuclèus de poblacion de tota sòrta correspon as ajuntaments aranesi. Eth Conselh Generau a de participar enes procediments relativs ara determinacion des nòms des vies interurbanes que transcorren integralaments per Aran.

Article 12. Antropónimia

1. Es ciutadans e es ciutadanes an dret a emplegar era forma normativaments corrècta en aranés des sòns nòms e cognòms.
2. Es personnes interessades pòden obtier era constància dera forma normativaments corrècta en aranés des sòns nòms e cognòms en Registre Civiu, pera simpla

manifestacion dera persona interessada, enes tèrmes previsti pera legislacion en vigor.

Capítol IV: Ensenhament

Article 13. Er aranés en ensenhament

1. Er aranés, coma lengua pròpria d'Aran, ei era lengua veïculara e d'aprendissatge abituau enes centres educatius plaçadi en Aran, d'acòrd damb çò qu'establís era norma generau d'educacion.
2. Eth Govèrn dera Generalitat a de garantir qu'era ordenacion curriculara der ensenhament dera educacion primària e segondària en Catalonha includisque era coneishença dera realitat lingüistica, istorica e culturau d'Aran, e era sua connexion damb era lengua, era istoria e era cultura occitana.

Article 14. Ensenhament preescolar, infantil, primari e segondari en Aran

1. Era Administracion competenta a de regular e organizar er usatge der aranés coma lengua veïculara e d'aprendissatge abituau der ensenhament infantil en Aran, en marc dera norma educativa generau dera Generalitat.
2. Er aranés s'a d'emplegar normauments coma lengua veïculara e d'aprendissatge abituau en ensenhament primari e segondari en Aran , d'acòrd damb era norma educativa generau dera Generalitat.
3. Es escolans an eth dret e eth déuer de conéisher damb sufisença orau e escrita er aranés en finalizar er ensenhament obligatori en Aran, sigue quina sigue era sua lengua abituau en incorporar-se ar ensenhament. Er ensenhament der aranés a d'auer ua preséncia adecuada enes plans d'estudi, sens perjudici dera garantia deth dret e eth déuer de conéisher eth catalan e eth castelhan.
4. Entara provision de lòcs de travalh deth professorat des centres educatius publics d'Aran es candidats an d'acreditar era coneishença orau e escrita der aranés, d'acòrd damb çò qu'establís era norma en vigor. Eth Govèrn dera Generalitat, en collaboracion damb eth Conselh Generau, a d'assegurar era formacion iniciau e permanenta deth professorat en aranés.

Article 15. Universitats

1. Eth Govèrn dera Generalitat a d'amar a tèrme actuacions de foment dera incorporacion des estudis filològics dera lengua occitana en universitats e centres d'ensenhament superior de Catalonha.
2. Era Generalitat a de promòir era collaboracion des universitats catalanes damb d'auti centres d'ensenhament superior, dehòra de Catalonha, a on s'estudie era lengua occitana.

Article 16. Educacion permanenta d'adults e autres formes d'ensenhament

1. Ena educacion permanenta d'adults en Aran, eth Conselh Generau, en collaboracion damb era Generalitat han de promòir era aufèrta de corsi e establir es mesures de besonh entà facilitar er aprenedissatge der aranés as personnes nauvengudes.
2. Era Generalitat a de promòir era coneishença der aranés e dera istòria e era cultura occitana en encastre des programes de formacion d'adults en Catalonha.
3. Era lengua occitana, a d'èster presenta ena aufèrta educativa d'au mens ua escòla oficial d'idiòmes en Catalonha, d'acòrd damb era legislacion aplicable.

Capitol V: Titols e certificats

Article 17. Formacion e titols

1. Eth Conselh Generau d'Aran e er Institut d'Estudis Aranesi, en encastre des sues respectives competéncies, an d'establir es programes de formacion en aranés, es titols e eth procediment d'accés a eri.
2. Correspon ara Generalitat de Catalonha, en coordinacion damb eth Conselh Generau d'Aran, era organizacion des programes de formacion e es titolacions d'aranés dehòra d'Aran.

Article 18: Certificats e equivalències

1. Correspon ath Conselh Generau d'Aran era certificacion des coneishements d'aranés adreditadi enes pròves que realize.
2. Eth Conselh Generau d'Aran determine es equivalències des sòns certificats damb es differenti titols e certificats qu'acrediten era coneishença der aranés. Damb aguesta fin, se pòden soscríuer acòrds e convènis de reconeishement des titols e certificats expedidi per entitats e organismes d'auti territoris de parla occitana

Capitol VI: Mejans de radiodifusion e television

Article 19. *Mejans de radiodifusion e television*

1. Era Generalitat a de garantir enes sòns mejans de comunicacion audiovisuau ua programacion regular d'emissions radiofoniques e televisives en aranés entà Aran, d'acòrd damb era legislacion en vigor.
- 2.- Es prestadors de servicios de comunicación audiovisuau qu'opèren emparats per ua licéncia ena demarcacion d'Aran an de garantir ua preséncia der aranés ena sua programacion, enes tèrmes establèrts pera legislacion vigenta.
3. Es mejans de radiodifusion e television qu'emeten o distribuïssen en regim de licéncia en Aran an de garantir ua preséncia der aranés ena sua programacion, enes tèrmes establidi pera legislacion en vigor.
4. Era Generalitat a d'assegurar enes sòns mejans de comunicacion audiovisuau ua preséncia adequada der aranés laguens dera programacion distribuïda entà Catalonha, a trauès dera utilizacion des mejans tecnics avienti.
5. En marc des politiques de foment, promocion e emparament deth sector audiovisuau, eth Govèrn dera Generalitat a de priorizar es òbres originalment produsides en aranés.

6. Era Generalitat a de facilitar era recepcion dirècta en Catalonha, e especiaument en Aran, des emisions de ràdio e television d'auti territoris en lengua occitana. Tanben pòt soscrituer convènis pr'amor qu'es presentadors des servicis publics de comunicacion audiovisuau poguen eméter enes territoris de lengua occitana.

7. Cossent damb es compromisi assumidi per Estat espanhòl era vertut dera Carta europea des lengües regionaus o minoritàries, es poders publics competents an de possar, s'ei convenient mejançant era cooperacion damb d'autes regions de parla occitana, era creacion d'aumens ua emissora de ràdio e ua cadea de television en aranés.

Article 20. Auti mejans de comunicacion

1.-Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, en encastre des suas competéncias, an de fomentar era produccion de premsa e publicacions periodiques redigides totauments o majoritàriaments en aranés, e era sua difusion en Aran e ara rèsta de Catalonha.

2. Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, en encastre des suas competéncias, an d'estimular e promòir era preséncia de productes e informacions en aranés as hilats telematics d'informacion e comunicacion.

Capitol VII: Foment e difusion der aranés

Article 21. Foment e normalizacion der aranés

1. Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, en encastre des suas competéncias, an de protegir er aranés en toti es encastres e sectors e n'an de fomentar er usatge, era difusion e era coneishença.

2. Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, en encastre des suas competéncias, an d'adoptar es mesures de besonh entà possar era normalizacion der aranés en Aran. S'an d'establir es mecanismes de coordinacion e, se cau, d'accion conjunta entà qu'es politiques de normalizacion lingüistica siguen mès efectives.

Article 23. Activitats e equipaments culturaus

1. Era Generalitat e eth Conselh Generau an de velhar pera conservacion, era promocion e era difusion des activitats culturaus que s'exprimissen en aranés.
2. Es mesures de promocion e supòrt der aranés as quaus hè referéncia er apartat anterior pòden includir, entre d'auti:
 - a) Promòir es estudis e era recèrca sus era cultura aranesa e era lengua occitana.
 - b) Fomentar era creacion literària en aranés e era difusion laguens e dehòra d'Aran des òbres escrites en aranés.
 - c) Favorir era traduccion ar aranés d'òbres escrites en autres lengües e er accès en autres lengües as òbres produsides en aranés.
 - d) Promòir era produccion, era distribucion e era difusion de libres e publicacions periodiques, en quinsevolh supòrt, en aranés.
 - e) Fomentar era creacion, era interpretacion e era difusion de musica, teatre e autres arts der espectacle en aranés.
 - f) Promòir era distribucion e era difusion d'òbres audio, audiovisuaus e multimedia en aranés.
 - g) Fomentar era preséncia e er emplec der aranés enes tecnologies dera informacion e era comunicacion, e especiaument enes programes informatics.
 - h) Fomentar era creacion d'entitats encargades d'arrecuélher, arrecéber en depaus e exposar o publicar es òbres produsides en aranés.
3. Era Generalitat, eth Conselh Generau e era rèsta d'administracions locaus deth territori an de fomentar qu'er aranés e era cultura e era lengua occitanes siguen presents enes equipaments culturaus, particularaments enes bibliotèques, es videoteknes, es musèus e es centres culturaus que ne depenen, en Aran e ena rèsta de Catalonha. Egalaments, an de procurar qu'es entitats encargades d'amiar a tèrme o fomentar es activitats culturaus en Aran incorpòren, en ua mesura apropiada, era coneishença e era practica der aranés.
4. Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, an d'estimular e fomentar era recèrca terminològica damb relacion ar aranés. Tanben an de fomentar era

producción e era comercialización de productos en aranés restacadi damb es indústries dera lengua.

Article 23. Activitats sociaus e económiques

1. Era Generalitat, eth Conselh Generau d'Aran e es entitats locaus d'Aran, en encastre des sues competéncies respectives, an d'adoptar es mesures apertientes e provedir es mejans entà possar e garantir er usatge normau der aranés en toti es sectors e activitats dera vida social e económica en Aran.
2. Es poders publics mencionadi en apartat prumèr an d'adoptar es mesures de besonh entà garantir eth dret des personnes, especiaument quan actuen ena condicion de consumidores e usatgères, d'emplegar er aranés enes activitats económiques e sociaus que se desenvolopen en Aran. Tanben an de velhar entà hèr accessible as consumidores e usatgères es informacions relatives as sòns drets en aranés.
3. Es poders publics an d'adoptar mesures específiques entà possar e garantir er usatge der aranés ena prestacion des servicis sociaus de titolaritat privada, coma es espitaus, es larères de jubilats, es auberges o es centres culturaus e de lëser d'Aran.
4. Es poders publics an de fomentar era preséncia der aranés en paisatge lingüistic e, de manera especiau, ena retolacion de tot tipe d'establiments e entitats sociaus, culturaus, mercantiles o de lëser e eth sòn usatge ena publicitat ena via publica en Aran.
5. Es mesures d'estimulacion e foment der usatge der aranés enes activitats socioeconómiques pòden includir, entre d'auti:
 - a) Convènis e concèrts damb empreses e entitats sociaus, culturaus o de lëser que se comprometen a hèr usatge der aranés en sòn funcionament intèrn e enes sues activitats.
 - b) Subvencions, ajudes e desgravacions fiscaus entàs actes o manifestacions restacades damb eth foment e era difusión der aranés.
 - c) Prèmis ara qualitat lingüistica o d'auti tipe de reconeishences e incentius entàs empreses, establiments o entitats privades qu'empleguen er aranés ena prestacion des sòns servicis.

- d) Elaboracion e difusion de materiaus entà promòir era difusion e er usatge normau der aranés enes differenti tipes d'activitats economiques e sociaus, includides es restacades damb eth torisme.
- e) Clausules lingüistiques enes convocatòries de subvencions e ajudes destinades ath supòrt d'enterpreses o entitats quan era activitat o producte objècte dera subvencion agen un component lingüistic.

Article 24. Collaboracion damb auti territoris de lengua occitana

1. Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran an de promòir era comunicacion, er escambi culturau, era cooperacion e era coordinacion damb es institucions e entitats d'auti territoris de parla occitana entà assegurar, damb es mesures adequades, era promocion, er usatge e er emparament der occitan. Ad aguest efècte, era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, segontes ce que corresponde, pòden soscriuer acòrds, convènis e auti mecanismes de collaboracion damb es institucions e entitats des territoris de lengua occitana.
2. Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, en encastre des suas competéncies, pòden participar en organismes comuns as territoris de lengua occitana entà arténher, de forma coordinada, es objectius restacadi damb er estudi, era promocion der usatge e era difusion exteriora der occitan.
3. Era Generalitat pòt sollicitar ath Govèrn estatau era subscripcion de tractats internacionaus damb es estats francès e italian qu'includisquen objectius de promocion e projeccion exteriora dera cultura e era lengua occitanes. Era Generalitat a d'èster informada des actes de soscripcion d'aguesti tractats e, s'ei possible, participar enes delegacions negociadores, e èster-i escotada. Era Generalitat n'informarà ath Conselh Generau d'Aran e ne procurarà era sua participacion.

Article 25. Era projeccion exteriora dera lengua occitana

1. Era Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran an d'includir era difusion dera cultura e era lengua occitanes ena sua politica culturau en exterior. Tanben a de possar era projeccion exteriora, especialments enes territoris de lengua occitana, des iniciatiues que possen entara reconeishençà e eth emparament der aranés en Catalonia.

2. Era Generalitat a de promòir era reconeishença dera lengua occitana, coma compausant dera diuersitat lingüistica europèa e era sua preséncia enes accions e programes dera Union Europèa en aguest encastre.
3. Eth Govèrn dera Generalitat a de fomentar, mejançant era adopcion des mesures adequades, qu'era lengua occitana sigue present enes organismes internacionaus de caractèr culturau e enes tractats internacionaus de contengut culturau o lingüistic.

Disposicions addicionaus

Prumèra. Aguesta Lei a caractèr de lei de desenvolopament basic der Estatut e s'intègre, en aquerò relatiu a Aran, en regim especiau d'aguest territori previst pes articles 11 e 94 der Estatut d'autonomia.

Dusau. D'acòrd damb er article 143.2 der Estatut, era competéncia sus era normalizacion lingüistica der aranés correspon ara Generalitat e tanben ath Conselh Generau d'Aran. Eth Conselh Generau d'Aran a competéncia plea en relacion damb era normalizacion lingüistica der aranés en Aran, en marc des normes de caractèr generau en vigor en Catalonha. Era Generalitat participe en foment der aranés en Aran, coordinada peth Conselh Generau d'Aran. Correspon ar organ competent en matèria de politica lingüistica dera Generalitat, en collaboracion damb eth Conselh Generau d'Aran, era competéncia sus era politica lingüistica der aranés dehòra d'Aran.

Tresau. Sens perjudici que, en encastre dera Comission mixta de traspassi Generalitat de Catalonha– Conselh Generau d'Aran, s'acòrden es traspassi de besonh entara aplicacion de çò qu'establís aguesta Lei, se crearà ua estructura paritària Generalitat de Catalonha– Conselh Generau d'Aran entà garantir eth finançament adequat e sufisent des politiques lingüistiques en relacion damb er aranés e era coordinacion entre es dues institucions en aguest encastre.

Quatau. Era Generalitat e eth Conselh Generau pòden celebrar convènis e acòrds damb era Administracion der Estat entà garantir er usatge der aranés pes servicis estataus radicats en Aran, damb era fin de hèr efectiu eth dret d'opcion lingüistica der aranés.

Cincau. Era Generalitat e eth Conselh Generau pòden possar era subscripció de convènis e acòrds damb es organismes responsables dera Administracion de Justícia entà promòir era normalizacion der aranés en encastre judiciau.

Siesau. En termini de sies mesi des dera aprobacion d'aguesta Lei, s'an d'acordar es traspassi de besonh entara aplicacion dera madeisha

Disposicion Derogatòria

Rèsten derogades es disposicions contràries a çò qu'establís aguesta Lei, e exprèssaments er article 2 dera Lei 16/1990, de 13 de junhsèga, deth regim especiau dera Val d'Aran, e er article 7 dera Lei 1/1998, de 7 de gèr, de politica lingüistica.

Disposicions finaus

Prumèra- S'autorize eth Govèrn dera Generalitat e eth Conselh Generau d'Aran, en encastre des competéncies respectives, entà dictar es disposicions de besonh entà desplegar e aplicar aguesta Lei. Eth Conselh Generau a d'èster escotat ena elaboracion des reglaments deth Govèrn que desenvolopen aguesta Lei.

Dusau- Eth Govèrn, en termini de dus ans, de revisar e modificar era norma en vigor relativa ar occitan entà adaptar-la a çò que dispòse aguesta Lei.